

**Olympiáda ľudských práv**  
**XX. ročník, školský rok 2017/2018**

**Krajské kolo**

**Kategória: Stredné školy**

**Test - riešenia**

Milé súťažiaci, milí súťažiaci,

test obsahuje 20 úloh. Na ich vypracovanie máte 45 minút.

Každá úloha má jedno správne riešenie. Prvých 10 jednoduchších úloh je 2-bodových. Ostatné úlohy, náročnejšie, sú 3-bodové a 4-bodové. Získať môžete celkom 55 bodov.

Pozorne si prečítajte text a riešenie vpíšte do odpovedového hárku. Ak nepoznáte správnu odpoveď, hľadajte najlogickejšie riešenie. Ak sa pomýlite, predošlú voľbu zreteľne prečiarknite (X) a uveďte iné riešenie.

*Skratky použité v teste:*

*EÚ – Európska únia; SR – Slovenská republika*

**Úloha 1 – 2 body**

Slovenská republika oslávila 1. januára 2018 25. výročie svojho vzniku. Najdôležitejší právny predpis zakotvujúci základné ľudské práva a slobody obyvateľov a obyvateľiek štátu sa nazýva

- a) antidiskriminačný zákon.
- b) Ústava Slovenskej republiky.**
- c) Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv.

**Úloha 2 – 2 body**

V roku 2018 si pripomínáme 70. výročie prijatia významného dokumentu, ktorý sa stal východiskom a ideovým základom všetkých neskôr prijatých ľudskoprávných dohovorov. Tento dokument sa nazýva

- a) Európsky dohovor o ľudských právach.
- b) Charta základných práv Európskych spoločenstiev.

**c) Všeobecná deklarácia ľudských práv.**

**Úloha 3 – 2 body**

Európsky súd pre ľudské práva so sídlom v Štrasburgu je najvyššou súdnou inštanciou

- a) Európskej únie.
- b) Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

**c) Rady Európy.**

**Úloha 4 – 2 body**

Podľa Dohovoru o právach dieťaťa je telesné trestanie a ponižovanie detí

- a) dovolené len rodičom a to do takej miery, ktorá dieťaťu nespôsobí trvalú telesnú či duševnú ujmu.
- b) neprípustné, dieťa je plnohodnotným subjektom všetkých ľudských práv, kruté, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie je zakázané za každých okolností.**

c) dovolené len pracovníkom a pracovníčkam nápravno-výchovných zariadení pre deti a mladistvých, pokiaľ je v nich dieťa umiestnené na základe právoplatného rozhodnutia príslušného orgánu.

**Úloha 5 – 2 body**

Ktoré tvrdenie najlepšie vystihuje podstatu, zmysel a význam ľudských práv?

- a) Ľudské práva sú sociálne oprávnenia, ktoré priznáva štát svojim obyvateľom a obyvateľkám, pokiaľ si splnili všetky svoje zákonné povinnosti.
- b) Ľudské práva sú prirodzené a neodňateľné oprávnenia prináležiace každému človeku z titulu jeho existencie ako mysliacej a cítiacej ľudskej bytosti, zaručujúce jej individuálnu slobodu, rovné postavenie a ochraňujúce jej dôstojnosť.**
- c) Ľudské práva sú oprávnenia, ktoré štát priznáva svojim občanom a občiankam po nadobudnutí plnoletosti – napríklad právo voliť a byť volený, právo riadiť motorové vozidlá, či právo podnikáť.

**Úloha 6 – 2 body**

Charta základných práv Európskej únie zoskupuje základné práva a slobody do niekoľkých kapitol, označených kľúčovými pojmami filozofie a práva ľudských práv. Tieto kľúčové pojmy, ktorými často charakterizujeme aj jednotlivé generácie ľudských práv, sú nasledovné:

- a) rešpekt, tolerancia, porozumenie, súdržnosť, empatia, kooperácia.

b) dôstojnosť, sloboda, rovnosť, solidarita, občianstvo, spravodlivosť.

c) demokracia, konštitucionalizmus, pluralizmus, kompetitívnosť, parlamentarizmus, participácia.

#### Úloha 7 – 2 body

Občan patriaci k národnostnej menšine je obvinený v trestnom konaní. Ak vyhlási, že neovláda slovenský jazyk, alebo, že ho neovláda na patričnej úrovni, platí, že

a) nemá právo sa obhajovať vo svojom rodnom jazyku. Mal sa naučiť po slovensky.

b) má právo obhajovať sa vo svojom rodnom jazyku, len ak si zaplatí tlmočenie.

c) má právo sa obhajovať vo svojom rodnom jazyku, pričom trovy tlmočenia platí štát.

#### Úloha 8 – 2 body

Princíp slobodných volieb znamená:

a) možnosť bezbariérového prístupu do volebných miestností aj pre osoby so zdravotným postihnutím.

b) možnosť reálneho výberu medzi rôznymi stranami či kandidujúcimi osobami a slobodu šírenia a prijímania informácií o stranách a kandidujúcich osobách vo volebnej kampani.

c) možnosť voliť len pre osoby, ktoré nie sú vo výkone trestu.

#### Úloha 9 – 2 body

Podľa Dohovoru o právnom postavení utečencov je utečencom alebo utečenkou osoba, ktorá

a) vo svojej domovskej krajine spáchala trestný čin a uteká pred spravodlivosťou do iného štátu.

b) sa v dôsledku nepriaznivej hospodárskej a sociálnej situácie vo svojej krajine ilegálne uchádza o prácu v zahraničí.

c) sa nachádza mimo svojho štátu z dôvodu obavy pred prenasledovaním z rasových, náboženských a národnostných dôvodov alebo z dôvodu alebo zastávania určitých politických názorov.

#### Úloha 10 – 2 body

Sloboda názoru je

a) ľudské právo reflektujúce skutočnosť, že v diskusiách o spoločenských a politických otázkach sú všetky vyjadrenia a výroky rovnocenné.

b) iný termín pre označenie slobody prejavu, tieto dve práva majú rovnaký obsah.

c) ľudské právo, ktorého zmyslom a podstatou je ochrana jednotlivca pred sankciami zo strany vyššej moci/štátu v prípade zastávania stanovísk odlišných alebo protirečiacich oficiálnym stanoviskám.

### Úloha 11 – 3 body

Princíp individuálnej povahy ľudských práv vyjadruje tézu, že

a) ľudské práva prináležia každému človeku priamo a bezprostredne, bez zvolenia alebo sprostredkovania nejakého kolektívu/vyššej moci, či je to rodina, obec, cirkev alebo štát.

b) výkon práv je vždy individuálny, nikdy nie kolektívny, skupinový; osobitne sa to týka nárokovania si rôznych typov autonómie zo strany menších.

c) každý človek je oprávnený k vlastnému výkladu a uplatňovaniu ľudských práv.

### Úloha 12 – 3 body

Vyberte čo najvýstižnejšiu charakteristiku spoločensko-politického zriadenia, ktoré politická veda označuje ako liberálnu demokraciu.

a) Politický a názorový pluralizmus v medziach právneho štátu, vláda ľudu prostredníctvom zastupiteľského spôsobu vládnutia na základe všeobecných a tajných volieb, delba moci medzi ústavnými orgánmi a jej nezávislá kontrola vrátane možnosti vládu odvolať nenásilným spôsobom, rešpekt k individuálnym právam a slobodám a k záujmom menšinových skupín.

b) Vláda ľudu prostredníctvom väčšinového rozhodovania s čo najširším využitím prvkov priamej demokracie (miestne i celoštátne referendá) a s čoraz širším využívaním moderných informačných a komunikačných technológií (kampane a petície na sociálnych sieťach, budovanie prepojených databáz, hlasovanie cez internet) v riadiacich a rozhodovacích procesoch.

c) Vláda vzdelaných elít, väčšinou liberálneho zmýšľania, ktoré svoj mandát získaný vo voľbách využívajú výhradne na základe svojho svedomia, pričom základným referenčným rámcom pre ich rozhodovanie je ideológia ekonomického a politického liberalizmu.

### Úloha 13 – 3 body

Podľa medzinárodných ľudskoprávných dohovorov a legislatívy SR je mučenie:

a) dovolené len pri vyšetrovaní obzvlášť závažných trestných činov.

b) zakázané za každých okolností, rovnako v čase mieru i vojny.

c) dovolené len v čase vojny, za účelom získania významných spravodajských informácií.

### Úloha 14 – 3 body

Uvedte, ktoré opatrenie nie je priamou alebo nepriamou diskrimináciou.

a) Zamestnávateľ neprijme uchádzačku do zamestnania, lebo sa od jedného svojho podriadeného dozvie, že je tehotná. Ako dôvod uvedie nesplnenie odborných kritérií.

b) Zamestnávateľ neprijme do zamestnania na miesto zahraničného obchodného zástupcu do Latinskej Ameriky uchádzača, ktorý neovláda španielsky ani portugalský jazyk. Uchádzač namieta, že hovorí po anglicky a takto sa dohovorí všade.

c) Prevádzkar reštaurácie vykáže z miestnosti Róma, ktorý sa správa ako bežný zákazník a ničím nevzbudzuje pozornosť. Ako dôvod uvedie, že je tam uzavretá spoločnosť, čo však nie je nikde vypísané.

### Úloha 15 – 3 body

Extrémizmus naplňa skutkovú podstatu trestných činov ak ide o

a) konanie, povzbudzovanie ku konaniu či navádzanie na konanie, ktoré deštruktívne pôsobí na demokraciu a závažným spôsobom porušuje základné práva a slobody iných ľudí alebo ich skupín.

b) popieranie zásad politickej korektnosti, napríklad používanie vulgárnych, urážajúcich, neslušných a prehnane emotívnych výrazov v politickom diskurze verejných činiteľov.

c) výstrednosť pri uplatňovaní práva na slobodu prejavu u jednotlivých ľudí, napríklad výstredné obliekanie a úprava zovňajšku, správanie vymykajúce sa tradíciám, expresívne vyjadrovanie.

### Úloha 16 – 4 body

Na území Slovenska získali dospelé ženy volebné právo

a) v roku 1921, po vzniku Československej republiky.

b) v roku 1948, po prevzatí moci komunistickou stranou.

c) v roku 1990, po víťazstve „nežnej“ revolúcie.

### Úloha 17 – 4 body

V novembri 2017 sa na Slovensku uskutočnili voľby do orgánov ôsmich samosprávnych krajov, tzv. župné voľby, v ktorých sa volili predsedovia alebo predsedníčky samosprávnych krajov (župani, županky), poslanci a poslankyne do zastupiteľstva samosprávnych krajov. V týchto voľbách

a) mohli voliť a byť zvolení za poslanca alebo poslankyňu všetci *občania a všetky občianky* Slovenskej republiky s trvalým pobytom v obci patriacej do územia samosprávneho kraja, ak najneskôr v deň volieb zavŕšili *18 rokov* veku, za župana a županku mohli byť zvolení všetci občania a všetky občianky SR, ak najneskôr v deň volieb zavŕšili *25 rokov* veku a mali dokončené aspoň úplné stredoškolské vzdelanie.

b) mohli voliť a byť zvolení za poslanca alebo poslankyňu všetci *obyvatelia a všetky obyvateľky* Slovenskej republiky s trvalým pobytom v obci patriacej do územia samosprávneho kraja, ak najneskôr v deň volieb zavŕšili *18 rokov* veku, za župana a županku mohli byť zvolení všetci *obyvatelia a všetky obyvateľky* SR s trvalým pobytom v obci patriacej do územia samosprávneho kraja, ak najneskôr v deň volieb zavŕšili *25 rokov* veku.

c) mohli voliť všetci *obyvatelia a všetky obyvateľky* Slovenskej republiky s trvalým pobytom v obci patriacej do územia samosprávneho kraja, ak najneskôr v deň volieb zavŕšili *18 rokov* veku, avšak byť zvolení za poslanca alebo poslankyňu a za župana alebo županku mohli byť len *občania a občianky* SR s trvalým pobytom v obci patriacej do územia samosprávneho kraja, ak najneskôr v deň volieb zavŕšili *18 rokov* veku.

*(Pozn.: Obyvatelia a obyvateľky – občania a občianky, ako aj cudzinci a cudzinky s trvalým pobytom v obci patriacej do územia príslušného samosprávneho kraja.)*

#### **Úloha 18 – 4 body**

Na verejnú ochrankyňu práv sa môžu obrátiť

a) osoby s občianstvom SR, ktoré namietajú porušenie ich základných práv a slobôd orgánom verejnej správy, iným právnym subjektom alebo súkromnou osobou.

b) *všetky osoby nachádzajúce sa na území SR, ktoré namietajú porušenie ich základných práv a slobôd orgánom verejnej správy.*

c) osoby s občianstvom SR, ktoré namietajú porušenie ich základných práv a slobôd orgánom verejnej správy, iným právnym subjektom alebo súkromnou osobou, alebo sa sťažujú na diskriminačné zaobchádzanie podľa antidiskriminačného zákona.

#### **Úloha 19 – 4 body**

Rozsah pôsobnosti Charty základných práv Európskej únie („Charta“)

a) *je obmedzený len na inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Európskej Únie, a tiež pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Únie; len v týchto prípadoch sa občan alebo občianka môžu dožadovať nápravy na Súdnom dvore EÚ.*

b) sa týka všetkých porušení základných práv zakotvených v Charte domovským štátom občana alebo občianky, ktorí sa môžu dožadovať nápravy na Súdnom dvore EÚ v Luxemburgu;

c) sa týka všetkých porušení základných práv zakotvených v Charte domovským štátom občana alebo občianky, ktorí sa môžu dožadovať nápravy na Európskom súde pre ľudské práva v Štrasburgu.

### **Úloha 20 – 4 body**

Predstavte si, že ste účastníčkou/účastníkom odbornej debaty rôznych názorových prúdov na tému úpravy spolužitia párov rovnakého pohlavia. Ktorý výrok je podľa Vás najviac kompatibilný s filozofiou ľudských práv?

a) v demokratickom štáte sa každý človek môže správať a môže konať podľa svojej individuálnej vôle, a to bez obmedzení; štát má individuálnu vôľu svojich obyvateľov a obyvateľiek rešpektovať a vytvoriť pre jej naplnenie príslušné inštitucionálne a právne rámce.

b) nemáme právo nikoho súdiť za to, že sa nespráva podľa prevažujúcich zvyklostí, veď aj v Biblii sa píše: „nesúďte, aby ste neboli súdení“, „miluj svojho blížneho ako seba samého“ a „všetko, čo chcete, aby ľudia robili vám, robte aj vy im“. Z toho vyplýva, že aj ľudí s odlišnou sexuálnou orientáciou máme rešpektovať a umožniť im uplatňovať si všetky práva, ktoré si nárokuje aj my.

c) ľudské práva sú univerzálne – všetci ľudia sú oprávnení užívať všetky ľudské práva bez akejkoľvek diskriminácie a dožadovať sa ich; aj osoby rovnakého pohlavia majú právo na súkromie a na rodinný život, vrátane života v registrovanom partnerstve; sloboda jednotlivca môže byť obmedzená, len pokiaľ sa jej uplatnením porušujú práva iných, k čomu však v danom prípade nedochádza; z princípu rovnej dôstojnosti všetkých ľudí vyplýva, že ku svojej identite sa každý môže slobodne hlásiť a plne ju žiť a rozvíjať.

### **Zdroje:**

Ústava Slovenskej republiky; Zbierka zákonov SR; odborné publikácie o ľudských právach; medzinárodné ľudskoprávne dohovory a dokumenty; denná mienkotvorná tlač; verejnoprávne médiá; internet

**Autor:** PhDr. Kálmán Petőcz, PhD.

**Recenzentka:** PhDr. Dagmar Horná, PhD.

**Redakčná úprava:** PhDr. Dagmar Horná, PhD.

**Celoštátna komisia Olympiády ľudských práv**

**Vydal:** IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2018